

Lisa 9: Ruumisekkumiste näited meilt ja maailmast

PARIMAD PRAKTIKAD AVALIKU RUUMI LOOMISEKS

**PARIMAD
PRAKTIKAD**

Best Way seminar

 INGLISMAA

- **Käivitamine läbi mägustamise:**
Massiline kaasamine, mis haarab tegevustesse tüüpiliselt 10% elanikkonnast. Kuigi mõju langeb ajas, aitab see elanikkonda võimalustest teavitada ning liikumisharjumust kinnistada.

 SOOME: loodusrajad

- **Toetus otsustustasandil:** riiklikud elukaarüleesed kampaaniad looduses liikumiseks
- **Õppimine vabas õhus:** materjalid õpetajatele
- **Elamuse pakkumine teekonnal:** viitade huvitav teave ja kaasavad ülesanded tegevusteks, kampaaniad peredele uudsel viisil tarbimiseks (õine radade külastus)
- **Kompetents:** koollatud instruktorid
- **Teadlikud külastajad:** jagatud on informatsioon, mida selga panna ja kuidas valmistuda

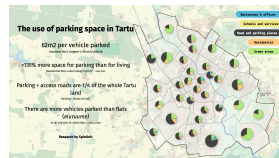

- **Kaardistatud kohad:** kohalikes omavalitsustes on kaardistatud loodusrajad, kohad ja maamärgid

 SOOME: mäguline linnaruum

- **Segakasutusega kohad:** informaalsete kolmandate kohtade loomine, mis on mõeldud mängimiseks ja suhtlemiseks
- **Argipäevased aktiivsus amspud:** tegevused sobituvad mugavalt igapäeva kohustuste vahele, igapäevastele marsruutidele lisamine
- **Kohaloomine:** küsida, mida lapsed tahavad, aktiivsuse soodustamine
- **Testida väikselt:** enne kui suuremaid muutusi läbi viia
- **Mängu lisamine kasutatud linnaruumi:** väljakutele, tänavanurkadesse, aedadesse, *mitte-kohtadesse* (Marc Auge kontsept - läbikäigu kohad, näiteks lennujaam), vabas formaadis struktureerimata mängimine

- **Mis on hea lastele, on hea kõigile**
- **Toetada spordialade katsetamist:** võimaldada positiivseid esmakogemusi ja oma huvide avastamist
- **Testida väiksel:** valideerida ideid pop-up formaadis

 SOOME: aktiivne kool

- **Kooliruum kogukonnale avatud:** inspireerivad spordirajatised kogukonnale
- **Pikemad pausid:** anda rohkem aega aktiivseks liikumiseks
- **Sotsiaalsed motivaatorid aktiivsuseks:** füüsilise aktiivsuse innustamine lühil ja eakaaslaste
- **Organiseeritud tegevused:** liikumisaktiivsuse tõstmine on sisse kirjutatud õppekavasse ja omavalitsuste strateegiatesse
- **Aktiivsed õppemeetodid:** erinevatele ainetele
- **Koostöö kohaliku tasandil:** erinevate asutustega

- **Aktiivne koolitee:** õpilaste motiveerimine aktiivselt kooli liikuma
- **Talvine teede hooldus:** valmidus tagama head tingimused teede kasutamiseks igal aastaajal

 LUKSEMBURG

Parimad praktikad spordiarenduse projektide elluviimisel

- **Vertikaalse ja horisontaalse koostöö tagamine.** Tegutseda sillana erinevate spordiinstituutidega ja huvigruppide vahel. Luua tõhus kommunikatsioon nii kohalikul kui riiklikul tasandil.
- **Kaasav lähenemine.** Kaasata sihtrühmi alates planeerimisest kuni teostuseni. Kulutades meetmeid koostöös kogukonna ja sidusgruppidega.
- **Võrgustumine.** Tõsta teadlikkust ja edendada võrgustumist eri osapoolte vahel.
- **Projektipõhine elluviimine.** Rakendada algatusi konkreetsete projektide kaudu. Teha koostööd ministeeriumide ja partnerorganisatsioonidega.

Jätkusuutlik spordiarendus. Tagada projektide rahastus pikaajaliseks mõjuks. Kindlustada projektitöötajatele püsiv töökoht.

Selge juhtimisstruktuur:

- **Juhtgrupp** (Steering group):
 - Vahemalt üks otsustusõigusega liige omavalitsusest.
 - Peamine kontaktisik või spordikoordinaator.
 - Projektimeskonna liige.
- **Planeerimisgrupp** (Planning group):
 - Põhituumik ja ajutised osalejad.
 - Kõikide olulistel kohalike spordihuvirühmade esindajad.
- **Oluline tingimus**: Osalejate pühendumus.

 ROOTSI

- **Friluftsliv:** viibimine vabas õhus looduslikes ja kultuurilistes paikades, kogedes heaolu ja looduslikke elamusi ilma võistluslike elementideta

Sektoriteülene koostöö: on vajalik, et saavutada soovitud eesmärgid. Avalik sektor - infrastruktuuri planeerimine, individid ja MTÜ-d - tegevused, maaomanikud - ligipääsu tagamine avalikkusele, erasektor - loodusturism, maakohtade arendamine

 TAANI: HallMonitor

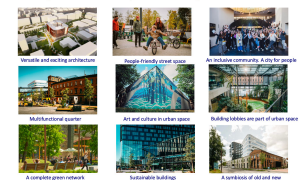
- **Nutikas andmepõhine haldus:**
optimeerimine läbi andmete monitoorimise
ja analüüsimise - automatiseerimine,
kasutajate käitumismustrite suunamine,
kulude vähendamine spordihoonetes

 Eesti: Ülemiste City

Linnaarendamise printsiibid:

- mitmekülgne ja huvitav arhitektuur
- inimsõbralikud tavad
- kaasav kogukond
- multifunktsionaalne kvartal
- kunst ja kultuur linnaruumis
- vestibüüid ja fuajeed avaliku ruumi jätkuna
- terviklik roheline võrgustik
- jätkusuutlikud hooned
- uue ja vana sümbioos

Principles of urban space development

 EESTI: Fitsphere

- **Eduelamus tänu tulemuste kuvamisele:**
 mobiilirakendus monitorib kasutaja tegevusi ja annab numbrilist tagasiside
- **Eesmärgide täitmine tasu nimel:**
 kogutud tulemusi on võimalik vahetada omal valikul auhindade vastu

- **Sammusõbra kontseptsioon:** kaaslane kellega koos liikuda
- **Võistlused:** töödandjad saavad korraldada näiteks sammuvõistlusi oma meeskondades, ka maakondades korraldatakse aktiivsuse motiveerimiseks võistlusi

- **Pallikast - Võta. Mängi. Tagasta:**
vahenditega väljakute varustamine võimaldab need muuta kasutatavaks väikeste vahenditega.

- **Kooli spordiväljakute ja hoovide avamine kogukonnale:** koolivälisel ajal avada sporditaristu avalikkusele

 **PARIMAD
PRAKTIKAD**

Sports + Vitality. (n.d.). *ESWAM*.
<https://www.sportsvitality.com/label/eswam/>

Sports + Vitality tegeleb spordi ja liikumisharrastuse edendamisega, pakkudes innovatiivseid lahendusi ja toetades professionaalide ideede elluviimist rahvusvahelise ökosüsteemi kaudu. Nad loovad võimalusi koostööks, teadmiste jagamiseks ja innovatsioonide arendamiseks ning aitavad lahendada ühiskondlikke väljakutseid. Organisatsioon keskendub positiivsele ja jätkusuutlikule muutusele, tuues kokku asutused, üliõpilased, ettevõtted ja kogukonnad, et luua elujõulise ühiskond tulevikus.

- **Infrastruktuur. Programm. Materjalid:**
Aktiivse keskkonna loomiseks on tarvis tagada just need 3 elementi. Arno Hermans

Lisa 8: Ruumisekkumiste näited meilt ja maailmast

PARIMAD PRAKTIKAD AVALIKU RUUMI LOOMISEKS

RUUMI-EKSPERIMENTID

MTÜ Elav Tänav. (2022). Nippe avaliku ruumi kodustamiseks. <https://www.2020.inimareng.ee/print/nippe-avaliku-ruumi-kodustamiseks.pdf>

Tegemist on kogumikuga kodanikuinitsiatiividest, mis keskenduvad Eesti linnade avaliku ruumi parendamisele ja elavdamisele. See sisaldab praktilisi näiteid ning juhiseid, kuidas muuta linnakeskkonda funktsionaalsemaks ja meeldivamaks erinevatele vanuserühmadele ja vajadustele. Näited ulatuvad väikestest tegevustest, nagu tooli asetamine tänavale, kuni suuremate projektideni, nagu tänavate värvimine või kogukonnaaedade rajamine. Lisaks sisaldab dokument detaileid juhendeid, ressursiloendeid ja projekti eestvedajate jagatud kogemusi ning õppetunde

Näide juhtumiuuringust: Paide keskvaljaku ruumiseksperiment.

HEAD JA HALVAD NÄITED AVALIKUST RUUMIST

Eesti Koostöö Kogu. (2021). Kodukoha kompass: Teekond õnnelikkust, tervist ja heaolu loova kodukohani. Koostöös MTÜ Elav Tänav. <https://www.2020.inimareng.ee/print/kodukoha-kompass.pdf>

e-Kodukoha kompassi käsiraamat, mille eesmärk on pakkuda juhiseid ja inspiratsiooni kohaliku elukeskkonna atraktiivsemaks ja inimsõbralikumaks muutmiseks.

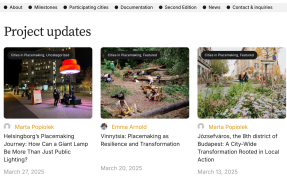

KOHALOOME EUROOPA

Placemaking Europe. (2023). Cities in Placemaking: A city-to-city learning programme with and for European cities. <https://placemaking-europe.eu/project/cities-in-placemaking/>

"Cities in Placemaking" on Euroopa kohalike omavalitsuste kahe-aastane õppeprogramm, mis algas märtsis 2023 ning mille eesmärk on edendada placemaking-lähenedmist ehk kogukondade huve esikohale seadvat avalike ruumide loomist.

Programmi veab Placemaking Europe koostöös Euroopa linnade ametnikega, et kujundada kaasavaid, tervilikke ja elamisväärsed kogukondi. Projekt hõlmab teadmiste jagamist, probleemidele suunatud lahenduste leidmist ning placemaking'u rakendamist strateegilisel tasandil, edendades samal ajal süsteemseid muutusi ja koostööd linnavalitsuste vahel

KOHALOOME USA

Project for Public Spaces & Metropolitan Planning Council. (2008). The guide to neighborhood placemaking in Chicago. <http://www.placemakingchicago.com/guide/>

- Erinevate sihtgruppide kokku toomine. Julgustada inimesi oma kogukonna ja avaliku ruumi üle uhkust tundma - ühise keele ja eesmärgi leidmine erinevate kogukondlike sidusgruppide vahel.
- Majanduslik ja kogukondlik arendus. Avaliku ruumi arendamine võib olla katalüsaatoriks investeeringutele ja ettevõtlusele.
- Kogukonna identiteedi kujunemine. Toimub läbi kogukonna seltside ja vabatahtlikkuse, kujundades ühist väärtusruumi.
- Noorte kaasamine. Tihti sihtgrupp keda jäetakse tähelepanuta. Võimalus kasvatada eestvedamise oskust.

- 4 eduka koha kvaliteedinäitajad:**
- Ligipääs ja ühenduvus
 - Mugavus ja kuvand
 - Kasutusvõimalused ja tegevused
 - Sotsiaalsus

- Iga linn/regioon vajab 10 tähtsat sihtkohta
- Iga sihtkoht vajab 10 kohta
- Iga koht vajab 10 tegevust

SPORTLIK LINNARUUM BELGIA

Vital Cities. (n.d.). Projects. <https://www.vitalcities.be/en/projects>

PARIMAD PRAKTIKAD NÄIDETEGA

Lucassen, J. M. H., & Wisse, E. (2011). Leefstijlsport, een conceptuele verkenning. Sporten op de grens. Utrecht: Arko Sports Media / Muller Instituut. https://www.vitalcities.be/src/Frontend/Files/MediaLibrary06Luc-kickstart-guide_1.pdf

Jagatud on parimad praktikad ja lähenemisviisid linnaruumi aktiveerimiseks. Näited on toodud vastavalt sportliku linnaruumi lähenemisele. Nimelt, aktiivse sporti toetava linnaruumi infrastruktuuri võib jagada kolme tasemesse:

1. **Tõukajad/nügijad** (prikkel): Väikesed struktuurid (nt trepid, kaldteed, pingid), mis innustavad spordiga tegelema
2. **Kogunemiskohad** (spot): Väiksemad spetsiaalsed alad esimeste sammude tegemiseks
3. **Spordialade keskkonnad** (park): Suuremad ja rohkem spetsialiseeritud kohad kindlate spordialade jaoks

- **Funktsionaalsus:** Infrastruktuur peab olema sobiv ja funktsionaalne konkreetsele spordialale. Siia alla kuuluvad sellised põhielemendid nagu:
 - **Aluspind:** Kõva ja tasane pind, eelistatult betoon, kuna see on vastupidav ja vähendab müra
 - **Materjalid ja toestikud:** Vajalikud spordi jaoks spetsiaalsed materjalid ja seadmed
- **Turvalisus:** Infrastruktuur peab olema ohutu trikkide ja liigutuste tegemiseks ning erinevate sihtrühmade (nt vanuse ja oskuste taseme poolest) vajadused peavad olema arvesse võetud. Turvalisuse tagamiseks võib kasutada tsoonideks jaotamist ja heledat valgustust
- **Ligipääsetavus:** Infrastruktuur peab olema kõigile kättesaadav sõltumata vanusest, võimetest või füüsilistest piirangutest. Oluline on universaalne disain, mis edendab barjäärivabasid ruume. Samuti tuleks pöörata tähelepanu juurdepääsuteede kvaliteedile ja ligipääsetavusele
- **Sotsiaalne ruum:** Paigad peaksid edendama kogukondlikku suhtlust ja loovust, pakkudes mitmekesisust, variatsiooni ja eksperimenteerimisvõimalusi, mis aitavad kaasa kasutajate eneseväljendusele

AKTIIVNE LINNARUUM USA

New York City Department of Design and Construction, Department of Health and Mental Hygiene, Department of Transportation, & Department of City Planning. (2010). Active design guidelines: Promoting physical activity and health in design. Kättesaadav <https://www.nyc.gov/site/dcd/about/active-design.page>

Dokument sisaldab nii teadusuuringutel põhinevaid kui ka parimate tavadele tuginevaid soovitusi linnaruumi, hoonete ja süsteemide kujundamiseks, et soodustada aktiivset eluviisi ja tervistlike harjumusi. Eesmärk on juhendada arhitekte, linnaplaneerijaid ja teisi ehitatud keskkonna kujundamise eest vastutavaid spetsialiste, et luua kujundusstrateegiaid, mis edendavad kehalist aktiivsust, parandavad rahva tervist

- **Tänavaruumi kavandamine eesmärgiga soodustada aktiivset liikumist.** See hõlmab turvaliste ja atraktiivsete tänavate loomist, mis on inimeskesse mõõtkavaga, pakuvad piisavat valgustust, eraldavad jalakäijaid ja liikuvad sõidukid puhvritsoonidega ning sisaldavad elemente, mis toetavad jalakäijate mugavust, nagu pingid, joogiveepurskkaevud ja tänavamööbel
- **Luua partnerlussuhteid organisatsioonidega, et sponsoreerida ja hooldata haljasalasid.** Näiteks võivad hoonetud omanikud sõlmida kokkuleppeid kohalike alanduse edendamise või muude rohealadega seotud organisatsioonidega, et pakkuda kuluefektiivset lahendust välialade hooldamiseks

VÄRVIKOODIGA TEGEVUSTE TONEERIMINE.

Mängualad, mis sobituvad eri vanusegruppidele ja liikumistegevustele

4. eduka koha kvaliteedinäitajad:

- Ligipääs ja ühenduvus
- Mugavus ja kuvand
- Kasutusvõimalused ja tegevused
- Sotsiaalsus

Lisa 7: Ruumiplaneerimise tööriistad

PARIMAD PRAKTIKAD AVALIKU RUUMI LOOMISEKS

KODUKOHA KOMPASS

Eesti Koostöö Kogu. (n.d.). *Näituse õppematerjalid.* <https://kogu.ee/naituse-oppematerjalid>

Kodukoha kompass (orig. Place Standard. How Good Is Our Place) on mänguline mõtlemise tööriist erinevate kohtade hindamiseks. Mäng pakub kaheksa teema ja neid avavate küsimuste kaudu lihtsa raamistiku, millele toel üksi või rühmana mõelda oma kodukoha avaliku ruumi peale. Kas see koht on heaolu loov? Mis on selle paiga tugevad, aga ka parandamist vajavad küljed?

Kodukoha kompass aitab:

- süsteemselt mõelda kohale, kus me elame (linn, linnaosa, tänav, küla, piirkond jm) või ka uuele kavandatavale piirkonnale;
- kaardistada ruumis liikujate erinevad vajadused, kogemused ja ettepanekud muudatusteks;
- kohalikul omavalitsusel, ruumiplaneerijatel ja arendajatel algatada hea elukeskkonna teemalised laiemad arutelused ja saada seeläbi väärt sisendit inimeste vajaduste kohta;
- tugevdada kogukonda ja kohalikku demokraatiat;
- luua tervist ja heaolu suurendavat kodukohta.

Kes seda kasutada võiks?

- igakuks, kes soovib oma kodukandi arengutes osaleda;
- kohaliku elukeskkonna eest vastutav omavalitsus, arendajad, ruumiplaneerijad;
- kohaliku elu eestvedajad, huvikaitsorganisatsioonid, asumseltsid jt

TÖÖLEHED

Töölehed <https://www.2020.inimareng.ee/print/kodukoha-kompassi-metoodika.pdf>

1 LIIKUMINE JA LIGIPÄÄSETAVUS

Me teame, et jalgsi käimine ja jalgrattaga sõitmine on kasulikud nii meie kui maastrite tervisele. Seetõttori liikumiseviiside soodustamine ja omakoostööne sõltub aga kui turvalises, ligipääsetavas ja meeldivas on meid ümbritsevad kōmri- ja rattaed.

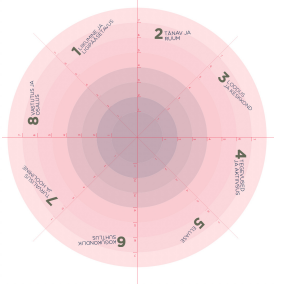
Mõtle kohale, mida hindad, ja küsi endalt:

Kas me saan oma kodukandil jalgsi ja jalgrattaga mugavalt liigelda?

Hinda oma linnas alastal 1-7, kus 1 tähendab, et on rohkelt arenguruumi ja 7, et on piisalt arenguruumi. Mõni hinnang kompassi diagrammidele.

Hinnanguks andes võta arvesse järgmist:

- Kas on piisavalt teid kõndimiseks ja rattasõitmiseks?
- Kas jalgsi ja rattasõitjad võivad otse ja loogiliselt valikutesse kohtadesse nagu kooli, poodi, raamatukogu, park?
- Kas teedele kasutamine on turvaline isegi aastat- ja kellajal?
- Kas jalgsi ja jalgrattaga liikumine on mure kodukohtas autoliikluse eelistatud?
- Kas teed vastavad kõigi vajadustele, hoolimata vanusest, liikuvusest - kas on istumisevõimalusi neile, kes seda vajavad?

Oma kodukoha hindamine läbi 8 teema - küsimuste loetel skaalal 1-7.

KODANIKEALGATUSED TALLINNA LINNARUUMIS

Elav Tänav. (n.d.). *Tänav, meie ühine eluruum.* <https://elavtanan.ee/>

Elava Tänav algatus on loodud tänavaruumi planeerimise tasakaalustamiseks, et esindatud oleksid kõigi linnaelanike huvid. Apoliitilise organisatsioonina loob see algatus valdkonnas analüüsi- ja sekkumisvõimekuse ning pakub platvormi, võrgustikku ja tööriistu kõigile, kes soovivad kaasa lüüa kaasaegse tänavaruumi loomisel.

- Tänavad on palju enam, kui ainult liikluskoridori
- Linnaruumil on oluline mõju sellele, kuidas me ennast tunne.** Pidev hirm auto alla jääda või liiga kõrge müratas tekitab meid tänaval liikudes stressi. Samas loob viibimine turvalises ja mitmekesises linnaruumis hea enesetunde ja stimuleerib mõtetegevust.
 - Mitmekesisuse loomisel on oluline roll linnaruumi liigendatuse ja linnaloodusel.** Haljastus rahustab silma ja vaimu, põnev arhitektuur ja tänavaruumi elemendid panevad uurima ja tekitab selliselt hädavajalikke mõttepauze.
 - Oluline on funktsioonide rohkus.** Näiteks kohalikud poed ja kohvikud, mis võimaldavad igapäevased käigud ära teha kodu lähedalt: tänavatel jalgsi või rattaga liikuvad inimesed astuvad neisse palju tõenäolisemalt sisse ja panustavad nii kohaliku majanduse elujõulisusse.
 - Tänav on ruum kohe meie kodu ees, kus on võimalik ise midagi ette võtta:** harrastada tervisesporti, harida linnaeda või teha muud põnevat. Ning nende tegevuste käigus kohtuda vanade või uute tuttavatega.

KAASAV ELUKESKKOND

Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskus. (2013). *Kõiki kaasava elukeskkonna kavandamine ja loomine.* https://www.astangu.ee/sites/default/files/media/koiki_kasava_elukeskkonna_kavandamine_loomine.pdf

Kaasava elukeskkonna juhendmaterjal, mis on soovitatud EPIKoda poolt.

KODANIKEALGATUSED TALLINNA LINNARUUMIS

Elav Tänav. (n.d.). *Tänav, meie ühine eluruum.* <https://elavtanan.ee/>

Elava Tänav algatus on loodud tänavaruumi planeerimise tasakaalustamiseks, et esindatud oleksid kõigi linnaelanike huvid. Apoliitilise organisatsioonina loob see algatus valdkonnas analüüsi- ja sekkumisvõimekuse ning pakub platvormi, võrgustikku ja tööriistu kõigile, kes soovivad kaasa lüüa kaasaegse tänavaruumi loomisel.

- Tänavad on palju enam, kui ainult liikluskoridori
- Linnaruumil on oluline mõju sellele, kuidas me ennast tunne.** Pidev hirm auto alla jääda või liiga kõrge müratas tekitab meid tänaval liikudes stressi. Samas loob viibimine turvalises ja mitmekesises linnaruumis hea enesetunde ja stimuleerib mõtetegevust.
 - Mitmekesisuse loomisel on oluline roll linnaruumi liigendatuse ja linnaloodusel.** Haljastus rahustab silma ja vaimu, põnev arhitektuur ja tänavaruumi elemendid panevad uurima ja tekitab selliselt hädavajalikke mõttepauze.
 - Oluline on funktsioonide rohkus.** Näiteks kohalikud poed ja kohvikud, mis võimaldavad igapäevased käigud ära teha kodu lähedalt: tänavatel jalgsi või rattaga liikuvad inimesed astuvad neisse palju tõenäolisemalt sisse ja panustavad nii kohaliku majanduse elujõulisusse.
 - Tänav on ruum kohe meie kodu ees, kus on võimalik ise midagi ette võtta:** harrastada tervisesporti, harida linnaeda või teha muud põnevat. Ning nende tegevuste käigus kohtuda vanade või uute tuttavatega.

KESKKONNA KVALITEEDI HINDAMINE

Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. (2021). *Do your own evaluation of how to reach quality goals in architecture and the built environment for everyone.* Publications Office of the European Union. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/99638c42-2680-11ec-bd8e-01aa75ed71a1/language-en>

Tegemist on töövahenditega, mis on seotud Davos Baukultur kvaliteedisüsteemi ja Euroopa kvaliteedipõhimõtete EL-i rahastatud sekkumistele, millel on võimalik mõju kultuuripärandile.

Eesti keelses materjalid: kontrollküsimused vastavalt 8 teemale, toetamaks ruumiotsuste tegemist.

KOHA KVALITEEDI ARUTELUD

Place Standard. (n.d.). *The Place Standard Tool: A simple framework to structure conversations about place.* <https://www.ourplace.scot/tool>

Tegemist on koha kvaliteedi hindamise (Place Standard) tööriistaga, mis on lihtne raamistik arutelude struktureerimiseks kindla koha üle. See tööriist aitab hinnata koha füüsilisi elemente (nt hooned, ruumid, transpordivõrgud) ning ka sotsiaalseid aspekte (nt kas inimesed tunnevad, et neil on sõnaõigus otsuste tegemisel). See näitab koha tugevusi ja valdkondi, mida saaks parandada

AKTIIVNE LINNARUUM: BELGIA

Vital Cities. (n.d.). *Projects.* <https://www.vitalcities.be/en/projects>

Tools

Urban Survey Assessment Guide

Exercise Scan

Community Scan

Outdoor Play Tool

HOUSAS Learning Platform

Write paper Exercise Scan

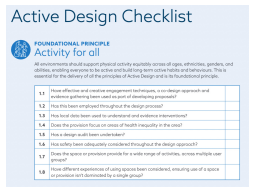
Write paper Exercise Routes

AKTIIVNE LINNARUUM: INGLISMAA

Kontrollküsimused koha analüüsimiseks (2023). Kättesaadav <https://www.sportengland.org/guidance-and-support/facilities-and-planning/design-and-cost-guidance/active-design>

Sport Englandi poolt koostatud aktiivse disaini printsiipidele toetuv kontrollküsimustik koha hindamiseks ja seeläbi ruumiotsuste tegemine tõendus põhistel alustel.

AKTIIVSELT LOODUSES: EUROOPA

SEE-Toolkit. (n.d.). *The SEE Toolkit: Integrating sustainable development and environmental training into outdoor sports courses.* <https://www.see-project.eu/toolkit/toolkit>

Tegemist on SEE-Toolkiti (Sustainable Environmental Education Toolkit) projektiga, mis pakub kuuastmelist juhendit ja mitmeid hariduslikke tegevusi, et toetada jätkusuutlikku arendust ja keskkonnaharidust välispiirialade kursustel. Toolkit on loodud välispiirialade treenerite, giididele ja õpetajatele, et tõsta teadlikkust, analüüsida mõjusid ja integreerida jätkusuutliku hariduse põhimõtteid oma tegevustesse. Meetodid hõlmavad näiteks loodusega ühenduse loomist, keskkonna mõju analüüsi ja probleemipõhiseid mänge. Toolkit sisaldab ka enam kui 70 lõbusat ja motiveerivat tegevust, mis keskenduvad mitmesugustele teemadele, nagu süsinikuemissioonid, tarbimine, looma- ja taimestik ning kogukonna kaasamine

Lisa 6: Ruumiplaneerimise tööriistad

EESTI AVALIKU SEKTORI PARIMAD PRAKTIKAD AVALIKU RUUMI LOOMISEKS

KESTLIK PLANEERIMINE

Planeerimine.ee. (n.d.). Tööriistakast.
<https://planeerimine.ee/tooristakast/>

Kestliku ja kvaliteetse ruumi planeerimise tööriistakast on süsteemne abivahendite kogum, mis on loodud selleks, et aidata Eestis planeerijatel arendada kestlikku ja kvaliteetset elukeskkonda. See tööriistakast toetab planeerijaid kestlikkusspektride kaalumisel, lihtsustab nende tööd ja ühtlustab planeeringute taset erinevatel tasanditel. Tegu on areneva platvormiga, mille esmane baasversioon valmis testitud prototüübina 2024. aasta lõpuks

- Kesksed teemad tööriistakastis ja nende mõtted on järgmised:
- 1. **Multifunktsionaalne** – pakkuda mitmekesiseid kasutusvõimalusi, et vastata erinevatele vajadustele.
 - 2. **Pärandit väärtustav** – säilitada ja austada kultuurilist ja arhitektuurilist pärandit.
 - 3. **Turvaline** – tagada keskkonnas turvalisus ja heaolu.
 - 4. **Ressursse säästev** – kasutada loodusressursse efektiivselt ja säästlikult.
 - 5. **Võrdsed võimalusi pakkuv** – ehitada keskkond, kus kõigil on võrdne ligipääs ja võimalused.
 - 6. **Esteetiliselt meeldiv** – luua visuaalselt ja funktsionaalselt meeldiv elukeskkond.
 - 7. **Ligipääsetav** – tagada lihtne ja mugav ligipääs kõigile.
 - 8. **Kuuluvustunnet tekitav** – soodustada kohaliku identiteeti ja kogukonna kuuluvustunnet.
 - 9. **Positiivse keskkonnamojuga** – toetada kliimaeesmärke, soodustada elurikkust ja vähendada negatiivset mõju loodusesekonnale.

Tööriistakast toetab rahvusvahelistele ja kohalikele strateegiatele, parimatele praktikatele ja eksperdialalüüsidele, et aidata planeerijatel saavutada kvaliteetse ja kestliku elukeskkonna arengu eesmärke, sh kooskõlas strateegia „Eesti 2035“ sihtidega.

EHITUSGIID

Kliimaministeerium. (n.d.). Ehitusgiid.
<https://www.ehitusgiid.ee/>

Ehitusgiidis kirjeldatakse ehitustegevuse mõisteid, õigusraamistikku, olulisemaid tegevusi ja nõudeid, samuti suunatakse, milliseid lube ja kooskõlastusi on vaja erinevates olukordades

Ehitusgiid toetab KOV-e eelkõige sellega, et pakub selget ja struktureeritud infot elamu, mitteelamu, rajatise ning tehnoarajatistega seotud tegevuste kohta, hõlbustades nõuete selgitamist ning järelevalve tegemist kohalikul tasandil

KUULUVUSTUNNE PLANEERIMISES

Planeerimine.ee. (n.d.). Lühijuhend: kuuluvustunne planeerimises.
<https://planeerimine.ee/tooristakast/luhi-kuuluvustunne/>

Tegemist on kuuluvustunde ja kohalooma põhimõtetele tugineva ruumilise planeerimise juhendiga, mis keskendub kvaliteetse elukeskkonna loomisele.

- **Kuuluvustunne (belonging)** – Inimeste vajadus tunda end osana kogukonnast või kohast. Kuuluvustunne on seotud turvatunde, kõrge elukvaliteedi ja sotsiaalse sidususe loomisega, rõhutades inimlike väärtusi nagu sotsialiseerumine ja sidus
- **Kohalooma (placemaking)** – Avaliku ruumiga seotud tegevused, mis muudavad koha inimeste jaoks tähenduslikuks ja eriliseks. Selle alla kuuluvad kohaliku konteksti ja ajaloo arvestamine, näiteks piirkonna ajaloo väärtustamine ning maastikumotiivide säilitamine
- **Ruumilise planeerimise etapid:**
 - **Planeeringuala ja kontaktvõõndi ülevaatus** – Koha ja lähimurbruse eripära väljaselgitamine arhiivimaterjalide ja paikaatluste kaudu.
 - **Planeeringulahenduse väljatöötamine** – Rõhuasetus kuuluvustundele ja sobivale ruumilahendusele.
 - **Planeeringulahenduse elluviimine** – Arvestatakse asjakohast mõju majanduslikust, kultuurilisest, sotsiaalsest ja loodusesekonnaga vaatenurgast
- **Asjakohaste mõjude hindamine** – Detailplaneeringu eesmärgi ja alaga seotud mõjud, mille kaalumise suurendab planeeringuprotsessi kvaliteeti ja läbipaistvust

Tööriistana on esitatud „Tööriistakast“, kuhu saab ettepanekuid esitada, et täiustada planeerimisprotsesse ja tagada kuuluvustunde loomine

Kohalooma moto „Lihtsam, kiirem, odavam“ („Lighter, Quicker, Cheaper“) on ühtaegu lõbus ja universaalne. Näiteks rajati Valencia konverentsi ajaks mere äärde linnaajula, mille elanikud kohe üles leidsid ja omaks võtsid – elu läks seal keema.

Elo Kiivet

Eesti Puuetega Inimeste Koda. (n.d.). Juhendid ja tugimaterjalid.
<https://epikoda.ee/mida-me-teeme/ligipaaasetavus/juhendid-ja-tugimaterjalid>

Eesti Puuetega Inimeste Koda (EPIKoda), pakub laialdast infot ja ressursse puuetega inimeste ning nende lähedaste jaoks, sh ka ruumiplaneerimise juhiseid.

- Ligipääsetavuse juhendid ja ressursid:**
- Füüsilise keskkonna ligipääsetavuse parandamise juhendid
 - Nägemispuudega inimestele sobivate keskkondade loomine
 - Ligipääsetavuse tagamine kultuuri-, spordi- ja turismivaldkonnas
 - Digiligipääsetavuse ja veebikeskkondade juhised
 - Soovitud puuetega inimestega suhtlemiseks

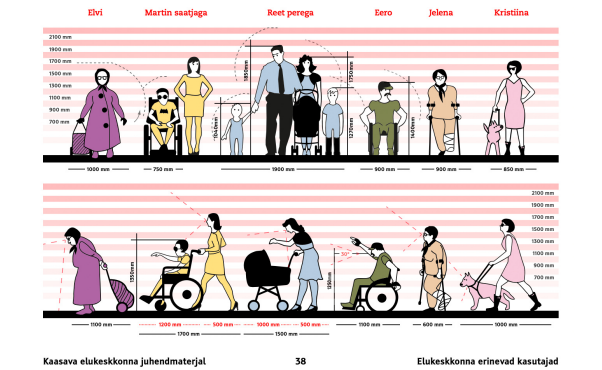
JUHENDMATERJAL

Astangu Kutserahabitsiooni Keskus. (2013). Kõiki kaasava elukeskkonna kavandamine ja loomine.
https://www.astangu.ee/sites/default/files/media/koiki_kasava_elukeskkonna_kavandamine_loomine.pdf

Kaasava elukeskkonna juhendmaterjal, mis on loodud Eesti kontekstis ekspertrühma töös ja soovitatud EPIKoda poolt.

Et saavutada kaasava keskkonna kujundamisel parimaid tulemusi, rõhutatakse 7 faktori rakendamise olulisust:

- otsustajate kaasatus;
- koordineerimine ja järjepidevus;
- võrgustumine ja kogukondade kaasatus;
- strateegiline planeerimine;
- teadmiste ja oskuste juhtimine;
- ressursid;
- kommunikatsioon ja turundus.

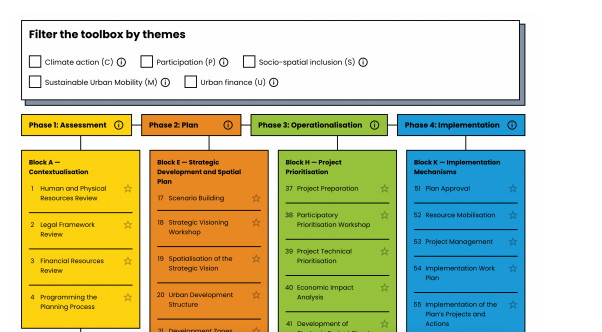

LINNARUUMI PLANEERIMINE

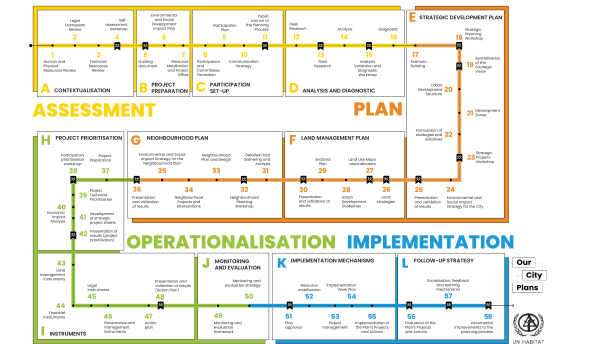
UN-Habitat. (n.d.). Our City Plans Toolbox.
<https://ourcityplans.org/toolbox>

Our City Plans tööriistakast on loodud toetama linnu kaasavate ja hästi integreeritud planeerimis-protsesside läbiviimisel. See põhineb moodulitel ja paindlikel tööriistadel, mida saab hõlpsasti kohandada erinevate kontekstidega. (ka eesti keeles)

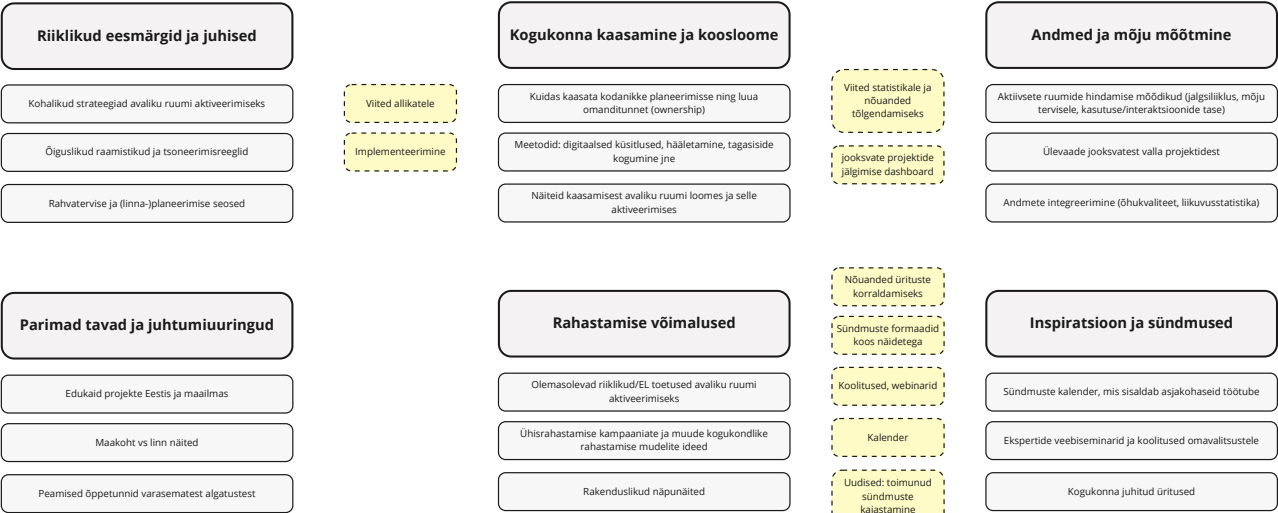
Tööriistakast pakub samm-sammult juhiseid, kohandatavaid tööriistu ja malle ning täiendavaid ressursse ÜRO-Habitatilt ja muudelt partneritelt. Pärast tegevuste järjekohajärgse lisamist saab luua isikupärastatud PDF-juhendi

Linnaplaneerimise protsessiskeem, mille põhjal on struktureeritud ka tööriistakast.

Lisa 5: Kohalikke omavalitsusi toetav digitaalne lahendus

Kontsepti elemendid

Lisa 4: Avaliku ruumi planeerimine

EESTI AVALIKU SEKTORI PARIMAD PRAKTIKAD AVALIKU RUUMI LOOMISEKS

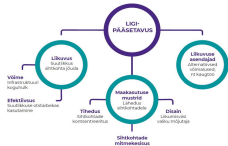
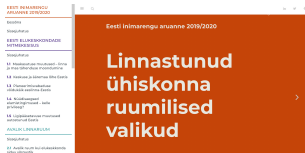
INIMARENGU ARUANNE

Eesti Koostöö Kogu. (2020). *Eesti inimarengu aruanne 2019/2020: Linnastunud ühiskonna ruumilised valikud*. <https://www.2020.inimareng.ee/>

2020. aasta suvel ilmunud Eesti inimarengu aruanne 2019/2020 „Linnastunud ühiskonna ruumilised valikud“ (peatimetaja Helen Sooväli-Sepping) mõtestas 21. sajandi Eesti ruumilist olukorda ning selle seoseid heaolu, tervise ja demokraatiaga

Peamised tähelepanekud uuringust:

- Eesti elukeskkonna väärtus:** peitub mitmekesises asustusvõrgus - väikesest rahvaarvust ja territooriumist hoolimata on inimestel võimalus valida eriliste elupaikade vahel, mida toetab hea ühenduvus ja liikuvus. Tasakaalustatud regionaalarengu tagamiseks on oluline säilitada põhitreenused ka väiksemates keskustes ning kujundada ühtne keskustevõrk ja teenusestandardid.
- Suurlinnastumise mõju:** Tallinna linnapiirkonna kasv väljendab suurlinnastumist Eestis, kus inimesed, majandus ja teenused koonduvad Tallinna, samal ajal kui ülejäänud Eesti alad kahanemise ja taandarengu märke näitavad
- Linna- ja aglomerasiooniefekt:** Tallinna kasv ulatub ka satelliitlinnadesse ja tagamaaruumidesse, mis on osa rahvusvahelise ja metropoliseeruva linna arengust (nt Ülemiste City)
- Eeslinna ja maapiirkonna kontrastid:** Eeslinnased alad (nt Viimsi valla suurlüüad) on infrastruktuurilt ja teenustele ligipääsult märgatavalt paremad võrreldes maapiirkondadega (nt Rõuge valla väikekülad), kus on piiratud teenused ja infrastruktuur
- Eraldis ja kvaliteedivahed ruumikasutuses:** Elukvaliteet kesklinna ja eeslinna vahel Tallinnas, Tartus ja Pärnus ei erine nii palju, nagu on täheldatud suuremates metropolides mujal maailmas, kuid planeeringutel ja tarbimisotsustel on suur roll erinevuste kujundamisel
- Avalik ruum ja jagatud identiteet:** Avaliku ruumi kasutus Eestis ei saavuta sageli soovituslikku eesmärki, mille kohaselt peaks vähemalt 50% asula pinnast kuuluma avaliku ruumi alla. Samas on avalikul ruumil oluline roll jagatud identiteedi ja ühisruutade loomisel
- Linnatüübisüsteemid:** Uuringus kajastatakse ka erinevate linnatüüpide suundi – targa/ootlikud linnad, roheline linnad ja õiglased linnad –, mis tootlevad paremat linnaelu kvaliteeti linlastele
- Planeerimisvabaduse mõju:** Eeslinnastumine Eestis on killustatud ja tekkinud peamiselt üksikostuste ja detailplaneeringute alusel, luues heterogeense ruumstruktuuri

Vasakul: vaade interaktiivsele dokumendile. Paremal: **Ligipääsetavuse muutunud autostunud Eestis.** Tauri Tuvikene, Merlin Rehema ja Dago Antov.

KOHALOOME KÄSIRAAMAT

Project for Public Spaces. (2022). *A Placemaking Primer: What if we built our cities around places?* Project for Public Spaces, Inc. Kättesaadav [PPS.org](https://www.pps.org)

Kohaloomine (placemaking) on nii üldine idee kui ka praktiline lähenemisviis, mille eesmärk on parandada naabruskondi, linna või piirkondi, kujundades avalikku ruumi viisil, mis tugevdab inimeste ja nende jagatud ruumide vahelist sidet.

What Makes a Great Place?

Project for Public Spaces

Pildil: kohaloomine diagramm

11 kohaloomise printsiipi:

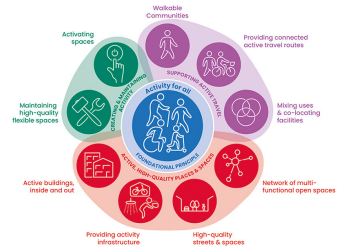
- Kogukond on ekspert** – Alustuseks tuleb kogukonna talente ja ressursse tuvastada, kuna need aitavad projekti alguses luua omanikutunnet
- Loo kohta, mitte disaini (projekti)** – Koha loomine tähendab nii füüsiliste elementide kui haldusküsimuste ja tegevuste lahendamist, et muuta ruum ühtseks, kogukonda ühendavaks tervikuks
- Leia partnereid** – Õiged partnerid, nagu kohalikud institutsioonid, koolid või muuseumid, on projektide eduks kriitilise tähtsusega
- Alati öeldakse: "See pole võimalik."** – Väikestest muutustest alustamine aitab tõestada kohaloomise olulisust ning ületada esmast vastuseisu
- Oma visiooni** – Visioon peaks hõlmama ideid ruumis toimuvatest tegevustest, kogukondlikust ühusest ja kohast, kuhu inimesed tahavad tulla
- Vorm toetab funktsiooni** – Disain peaks põhinema kogukonna sisendil ja ruumi tegevustel, luues tulevikule vastava kuju
- Triangulatsioon** – Elementide strateegiline paigutus (nt pink, prügikast ja müügikiosk) võib kutsuda esile soovitud käitumismustreid, nagu sotsiaalsus ja ürituste toimumine
- Katseta: lihtsalt, kiirelt, odavalt** – Avalike ruumide parandamist saab alustada väikestest ja odavatest eksperimentidest, mida aja jooksul täiustada
- Rahas pole küsimus** – Põhiinfrastruktuuri elluviimisel on mõju suur, ning kogukonna kaasamine võib vähendada kulusid
- Hea koht ei saa kunagi lõplikult valmis** – Hea avalik ruum nõuab pidevat hoolt, kohandamist ja arendamist vastavalt kogukonna muutuvatele vajadustele
- Koht kujundab kogukonda ja kogukond kujundab kohta** – Paigaldajad kujundavad kogukonda identiteedi ja ühendavad inimesi, ning kogukonnad omakorda panustavad avaliku ruumi parendamisse

AKTIIVNE DISAIN: INGLISMAA

David Lock Associates. (2023). *Active Design Guidance: Creating Active Environments*. Sport England, Active Travel England ja Office for Health Improvement and Disparities. <https://www.sportengland.org/guidance-and-support/facilities-and-planning/design-and-cost-guidance/active-design>

Aktiivse disaini printsiibid on loodud selleks, et soodustada liikumist ja füüsilist aktiivsust, parandades keskkonna kvaliteeti ja suurendades kõigi ligipääsu. Need hõlmavad järgmisi aspekte:

Pildil: aktiivse disaini põhimõtted

Printsiibid:

- Aktiivsus kõigile** – Kõik keskkonnad peaksid toetama võrdset võimalust füüsiliseks aktiivsuseks igas vanuses, rahvustes, soost ja võimetega inimestele, aidates kaasa aktiivsete harjumuste loomisele
- Jalutav kogukond** – Igapäevaste vajaduste ja vaba aja veetmise võimalusi tuleks paigutada üksteisele lähedale, et soodustada aktiivseid liikumisviise
- Ühendatud aktiivse liikumise marsruudid** – Pideva ja ohutu võrgu loomine, mis ühendab sihtkohti ja motiveerib inimesi aktiivset liikuma
- Mitmeotstarbelised ja koos paiknevad rajatised** – Kohtade ja rajatiste mitmekesisus soodustab aktiivset liikumist ja vähendab vahemaade tajutavat pikkust
- Mitmefunktsionaalsete avatud alade võrgustik** – Juurdepääsetavad ja kvaliteetsed alad sportimiseks, liikumiseks ja kogukondlikuks kogunemiseks
- Kvaliteetsed tänavad ja ruumid** – Avalikud ruumid, mis on turvalised, funktsionaalsed ja atraktiivsed, soodustades füüsilist aktiivsust
- Liikumistaristu pakkumine** – Spordi- ja liikumistaristu igas kontekstis, sealhulgas avalikes kohtades ja töökohtades
- Aktiivsed hooned nii sees kui väljas** – Hooned peaksid pakkuma võimalusi liikumiseks, arvestades nii saabumist, sisemisi liikumisvõimalusi kui ka aktiivsete sihtkohtade loomist
- Kõrgevaliteediliste paindlike ruumide hooldamine** – Ruumide ja rajatiste tuleks tõhusalt hooldada ja hallata, et need püüsid kasutusele ja saaksid vajadusel kohandatud
- Ruumi aktiveerimine** – Jätkuv aktiivsuse soodustamine ja avalikkuse teadlikkuse suurendamine füüsilise aktiivsuse võimaluste kohta

AKTIIVNE DISAIN: NEW YORK CITY

City of New York, Department of Design and Construction, Department of Health and Mental Hygiene, Department of Transportation, & Department of City Planning. (2010). *Active Design Guidelines: Promoting Physical Activity and Health in Design*. City of New York. Kättesaadav <https://www.nyc.gov/site/dcd/about/active-design-page>

Aktiivse disaini printsiibid hõlmavad mitmeid strateegiaid, mille eesmärk on soodustada füüsilist aktiivsust ja tervislikku eluviisi.

Selles dokumendis välja toodud parimad praktikad hõlmavad järgmist:

- Mitmekülgne maakasutus:** Mitmekesiste sihtkohtade, nagu elumud, koolid, kauplused ja vaba aja veetmise võimalused, integreerimine linnaplaneeringusse, et soodustada jalgsi liikumist ja füüsilist aktiivsust
- Juurdepääs transpordile ja parkimine:** Hoonete disain, mis toetab juurdepääsu ühistranspordile ning mitmesugused strateegiad, nagu jalakäija- ja jalgrattateede ühendamine ühistranspordipeatustega
- Pargid ja vaba aja veetmise ruumid:** Parkide ja avatud õuealade rajamine hoonete lähedale, koos turvaliste ja hästi nähtavate jalgratta- ja kõnniteedega. Samuti mitme funktsiooniga vaba aja veetmise alade kavandamine, mis sobivad eri vanuserühmadele
- Laste mängualad:** Turvaliste ja ligipääsetavate mängualade loomine koos vajaliku füüsilist tegevust soodustavate kujundustega, nt maastiku loomuliku reljeefi säilitamine ja hästi valgustatud alad
- Avalikud platsid:** Jalakäijatele ja jalgratturitele hästi ligipääsetavate avalike väljakute loomine, mis pakuvad kohti jalutamiseks, kogunemiseks ja rekreatsiooniks. Disainielemendid hõlmavad istumiskohti, valgustust ja ligipääsu jalgrattaparklatele
- Värske toidu kättesaadavus:** Täiendatud toidupoodide ja taluturgude sisseviimine elumajajoonidesse, et parandada tervisliku toidu kättesaadavust
- Liikluse rahustamine:** Jalakäijasobralike tänavaruumide loomise meetmete rakendamine, näiteks kõnniteede ääreviivide ja liiklust aeglustavate disainifunktsioonide, et edendada ohutust ja jalakäimist

Pildil: aktiivse disaini diagramm

Lisa 3: Avaliku ruumi planeerimine

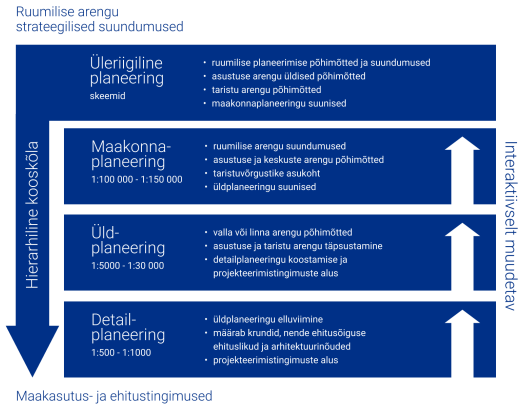
EESTI AVALIKU SEKTORI PARIMAD PRAKTIKAD AVALIKU RUUMI LOOMISEKS

PLANEERIMISE PÕHIMÕTETE RAKENDAMINE

Mikli, S., & Kalle, H. (2016). *Planeerimise põhimõtete rakendamine*. Rahandusministeeriumi planeeringute osakond, [Link](#)

- Dokumendi peamised teemad ja põhimõtted keskenduvad planeerimise protsessi juhtivatele alustele. Allpool on lühidalt selgitatud viit põhitemat:
- Elukeskkonna parendamine**
Selle põhimõtte eesmärk on elukeskkonna kvaliteedi parandamine ja inimeste elukvaliteedi tõstmine. Dokumendis rõhutatakse, et planeerimise kaudu tuleb tagada terviklik ja toimiv keskkond ning arvestada määratletud elukeskkonnaga seotud mõisteld, nt ehitatud keskkond
 - Avalikkuse kaasamine ja teavitamine**
Planeerimisprotsessis on oluline tagada, et avalikkus saaks olla kaasatud ja hästi informeeritud. See aitab luua läbipaistva protsessi, milles erinevad osapooled saavad kaasa rääkida ja oma huve esindada
 - Huvide tasakaalustamine ja lõimimine**
Planeerimisel tuleb arvestada erinevate huvidega ning need tasakaalustada, et saavutada kõiki osapooli rahuldav tulemus. Võtmetähtsusega on lõimida erinevad perspektiivid ühtseks tervikuks, et luua tõhus plaan
 - Teabe piisavus**
Planeerimise otsused peavad põhinema piisaval ja adekvaatsel teabel. See tagab, et otsused on teadlikud ja hästi põhjendatud. Piisava teabe kättesaadavus on oluline ka otsuste läbipaistvuse edendamiseks
 - Otstarbeka, mõistliku ja säästliku maakasutuse põhimõte**
Selle põhimõtte alusel peab maakasutus olema tõhus, optimaalne ja säästlik, et tagada ressursside jätkusuutlikkus. See loob aluse pikajalisele ja tasakaalustatud arendusele

KVALITEETSE RUUMI NÄITAJAD

Maa- ja Ruumiamet. (n.d.). *Kvaliteetse ruumi aluspõhimõtted*. <https://maaruum.ee/ruumilooma-ehitus-ja-planeerimine/ruum-ja-arhitektuur/kvaliteetse-ruumi-aluspõhimõtted>

Maa- ja Ruumiameti (MaRu) jaoks on oluline, et elukeskkond oleks kaasav, arhitektuuriselt mitmekesine ja kvaliteetne, taskukohane ja kätuv kõigile elanikkonnale rühmadele.

Kvaliteetne ruum on tehis- ja looduskeskkonnaga tasakaalustatud ruumiline tervik, mis hõlmab välis- ja siseruumi. MaRu ülesanne on kvaliteetse ruumi aluspõhimõtteid ellu viia.

- Ruumilooma osad on järgmised:**
- planeerimis- ja projekteerimisvõime (sh ruumiline planeerimine, arhitektuur, maastikuarhitektuur);
 - ehitustegevus;
 - muude ruumiotsuste (nt liikluse ja liikumisvõimaluste, teenuste, metsamajandamise jm) ruumilise haldamine

Kvaliteetse ruumilahenduse eelduseks on hea ja läbimõeldud ruumiotsus ehk ruumi arengut mõjutav valitsemistasandi otsus.

 Aja- ja asjakohasus	 Otstarbekus	 Kohandatavus	 Esteetika
 Säästlikkus ja tõhusus	 Kliimakohtus ja keskkonnasõbralikkus	 Sotsiaalne sidusus	 Ligipääsetavus
 Pärandsõbralikkus	 Eristatavus ja kohataju	 Mitmekesisus	 Ohutus ja tervislikkus

- Ruumiotsuste tegemise aluspõhimõtted.**
- **Aja- ja asjakohasus** – Hea ruumilahendus põhineb ajakohastel teadmistel, kujundab uusi oskusi ning võtab arvesse ruumiotsuste pikaajalist mõju ehitatud keskkonna arengule
 - **Otstarbekus** – Hea ruumilahendus vastab kasutajate vajadustele, toetab erinevate kasutusviiside koostumist ning tagab otstarbekohase ja mugava kasutatavuse
 - **Kohandatavus** – Hea ruumilahendus on paindlik, võimaldades uutest olukordades väikeste muudatustega kohandamist ja kasutusvõimaluste mitmekesistamist
 - **Säästlikkus ja tõhusus** – Hea ruum kasutab ressursse arukalt, optimeerib kogu elukaare kulud ja loob majanduslikku väärtust, pakkudes samas kõrget ruumikvaliteeti
 - **Kliimakohtus ja keskkonnasõbralikkus** – Hea ruumilahendus on keskkonnasõbralik, arvestab kliimamuutustega ning väärtustab ja kaitseb looduslikke ressursse, edendades elurikkust
 - **Ohutus ja tervislikkus** – Hea ruumilahendus tagab turvalise ja tervisliku keskkonna, mis soodustab tervisele eluviise
 - **Ligipääsetavus** – Hea ruum on kättesaadav kõigile ühiskonna liikmetele, toetades erinevaid liikumisviise ja tagades selge ning funktsionaalse ruumijaotuse
 - **Sotsiaalne sidusus** – Hea ruum loob keskkondi, mis ühendavad inimesi, suurendavad kogukonnatunnet ning väldivad sotsiaalselt segregatsiooni
 - **Mitmekesisus** – Hea ruum on mitmekesine ja kohaspeetsiifiline, pakkudes erinevaid võimalusi ja sobituid kohaliku konteksti
 - **Eristatavus ja kohataju** – Hea ruumilahendus loob eripäraseid ja unikaalseid paiku, mis aitavad kujundada positiivset kohatunnet
 - **Pärandsõbralikkus** – Hea ruum arvestab kultuuripärandiga, kasutades seda olulise ressursina ja pakudes pärandidväärtustega objektidele uusi rakendusi
 - **Esteetika** – Hea ruum on esteetiliselt nauditav ja inspireeriv, edendades elukvaliteeti ning pakudes visuaalset ja kultuurilist väärtust

TÄNAVAGIID

Ruumijuhtimine OÜ. (n.d.). *Tänavagiidi 16 põhimõtet*. <https://tanavagiid.ruumiijuhtimine.ee/tanavagiidi-16-phimtet>

2025. aasta suveks valmiva tänavagiidi eesmärk on pakkuda ohutamate ja keskkonnasõbralikumate tänavate planeerimise, projekteerimise ja ehitamise jaoks praktilist ning teadmiste põhinevat juhendit, mis baseerub nii Eesti kui ka rahvusvahelistel parimatel praktikatel lähtuval aluspõhimõtetel:

- Olemasoleval on ise väärtus
- Kavandame ruumisäästlikult
- Seostame liiklus- ja kohaväärtuse
- Hoiame ja/või loome ruumilise tervikvisiooni
- Anname linnaloodusele võimaluse
- Ruumile vastav, ohutu kiirus
- Sõidutee ületamine peab olema kerge
- Loomes võimalused peatumiseks
- Tänavakate aitab ruumi intuitiivselt kasutada
- Disain lähtub nõrgimast kasutajast
- Kasutame looduspõhiseid lahendusi
- Kavandame aktiivset liikumist soosiva välisruumi
- Ühistranspordi kasutamine on meeldiv ja kerge
- Väiksema liikumisvahendiga peab olema mugavam
- Disainime tänavaruumi paindlikuks ja andestavaks
- Tehnovõrgud ei kujunda maapealset ruumi

UNIVERSAALNE DISAIN

Planeerimiseseadus. (2015). Riigi Teataja I, 23.03.2015, 1. <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032019104>

Universaalne disain tähendab toodete ja keskkondade kujundamist nii, et need oleksid kõigile kasutajatele võimalikult ulatuslikult ligipääsetavad ilma erilahendustega.

- Universaalse disaini 7 põhimõtet**
- **Võrdsus:** Disainist saavad kasu erinevate võimetega inimesed, sõltumata nende füüsilistest või sensoorsetest piirangutest
 - **Paindlikkus:** Disain arvestab laia valikut erinevaid eelistusi ja võimeid
 - **Lihtsus ja Intuiitsus:** Kasutamine on lihtne ja hõlpsasti arusaadav, sõltumata kasutaja kogemustest, teadmistest või keskendumisvõimest
 - **Tajutavus:** Disain edastab vajalikku teavet selgelt, sõltumata kasutaja sensoorsetest võimetest või keskkonnatingimustest
 - **Veataluvus:** Disain ennetab vigu ja kaitseb kasutajaid ohtude või kahjulike tagajärgede eest
 - **Vähene füüsiline pingutus:** Kasutamine on mugav ja tõhus ega nõua liigset füüsilist pingutust
 - **Sobivad mõõdud:** Disain tagab mugava kasutamise sõltumata kasutaja kasvust, kehahoiakust või liikuvusest

- Kaasava disaini põhimõtted**
- **Fookus sihtühemale:** Kaasav disain keskendub konkreetsele sihtühemale ja püüab mõista kasutajate mitmekesisust
 - **Perepõhine lähenemine:** Kaasava disaini eesmärk ei ole luua universaalselt toodet kõigile, vaid arendada erinevaid tooteversioone, mis vastavad erisuguste vajadustele
 - **Kontekstipõhine rakendamine:** Universaalselt disaini soovitatakse eelkõige ehitatud keskkonna puhul, kaasavat disaini aga tootearenduses

Universaalne ja kaasav disain täiendavad teineteist, pakkudes erinevatele disainialadele põhimõtteid, mis soodustavad ligipääsetavate ja kasutajasõbralike lahenduste loomist. Universaalne disain keskendub universaalsele ligipääsetavusele, samas kui kaasav disain rõhutab sihtühemate erivajaduste rahuldamist.

Lisa 2: Avaliku ruumi planeerimine

EESTI AVALIKU SEKTORI PARIMAD PRAKTIKAD AVALIKU RUUMI LOOMISEKS

PLANEERIMIS-SEADUS

Planeerimisseadus. (2015). Riigi Teataja 1, 23.03.2015, 1.
<https://www.rigiteataja.ee/akt/119032019104>

- Planeeringute seaduslik reguleerimine ja vastavus nõuetele:** Kõik kehtestatud planeeringud peavad vastama planeerimiseseadusele ning riigihalduse ministri määrusele, mis määrab kindlaks kehtestatud planeeringute vormistamise ja ülesehituse nõuded
- Planeeringute edastamise kohustus:** Planeeringu koostamise korraldaja on kohustatud saatma kehtestatud planeeringu teate Maa- ja Ruumiametile (maakatastri pidajale) 14 päeva jooksul alates kehtestamise päevast
- Ühtne planeeringute andmekogu (PLANK):**
 - Alates 01.11.2022 tuleb kõik kehtestatud planeeringud esitada PLANK-süsteemi 14 päeva jooksul kehtestamisest arvates.
 - PLANK koondab üleriigilisel kõik kehtestatud planeeringud ning süsteemi kasutamise juhendid on saadaval aadressil www.planeeringud.ee
- Digitaalsed tööriistad ja kaardirakendused:** KOV esindajal on võimalik kasutada erinevaid digitaalseid tööriistu nagu 3D andmerakendused, X-GIS 2 ja planeeringute otsingusüsteeme, mis toetavad ruumilooome efektiivset haldamist
- Õigusaktid:** Planeeringute koostamisel ja haldamisel tuleb lähtuda planeerimiseseadusest ning muudest sellega seotud õigusaktidest
- Kontaktid ja tugi:** Kui on küsimusi või vajadust lisainfo järele, saab ühendust võtta Maa- ja Ruumiametiga aadressil planeeringud@maaruum.ee

RUUMIPLANEERIMISE PÕHIMÕTTED

Planeerimine.ee. (n.d.). *Ruumilise planeerimise põhimõtted*.
<https://planeerimine.ee/docs/noustik/detailplaneeringu-lahtekohad/pohimotted-ja-vaarused/ruumilise-planeerimise-pohimotted/>

Olulisimad põhimõtted ruumi planeerimiseks on järgmised:

- Säästlikkuse ja rohealade arvestamine** – Tehnovõrgud tuleb kavandada säästlikult, arvestades ehitatud keskkonna tasakaalustamiseks rohealadega ning neid sihipäraselt planeerides
- Huvide tasakaalustamine ja avalikkuse kaasamine** – Planeerimisel on oluline kaaluda erinevaid huvisid (kodanikud, majanduslikud, poliitilised) ning tagada kaasamine varases etapis, et vältida konflikte
- Elukeskkonna parendamise põhimõte** – Alati tuleb taotleda parimat võimalikku tulemust kestlikkust silmas pidades, näiteks jalakäijatele ja ratturitele paremate tingimuste loomine, rohealade kavandamine ja elurikkuse tagamine
- Kohapõhine kontekst** – Planeeringutes tuleb arvestada piirkonna spetsiifiliste oludega ning vajadusel tugineda täiendavatele uuringutele ja hinnangutele
- Kaalutusõiguse teostamine** – Selle kaudu tuleb tagada, et kõik otsused toetuvad seaduslikele eesmärkidele, arvestades olulisi asjaolusid ja huve. Kohus võib kontrollida otsuste õiguspärasust, kuid mitte asendada omavalitsuse kaalutusõiguse teostamist
- Omavalitsuse juhtiv roll** – Kohaliku omavalitsuse ülesanne on planeerimisprotsessi juhtimine ja suunamine, kus rõhuasetus peaks olema hea ruumi loomisel, mitte pelgalt formaalsetel menetlusprotsessidel
- Planeeringuvõistluste vajadus** – Keerukates ja olulistest kohtades, eriti väiksemates linnades, tuleks elukeskkonna kvaliteedi tagamiseks kaaluda detailplaneeringuvõistluste korraldamist
- Üldplaneeringute ja teemaplaneeringute korrastamine** – Planeeringute koostamisel tuleb tagada, et ruumiline areng tugineks põhjendatud ja jätkusuutlikel lahendustel, vältides ebakõlasid eri alade vahel

KESKKONNAMÕJU HINDAMINE

Planeerimine.ee. (n.d.). *Mõju hindamine planeerimisel*.
<https://planeerimine.ee/ruumiline-planeerimine-2/moju/>

Mõju hindamise eesmärgiks on tegevuse elluviimisega kaasneva mõju prognoosimine, et juba enne tegevuse elluviimist oleks võimalik tegevus kavandada selliselt, et selle negatiivne mõju oleks võimalikult väike.

Seejuures on eesmärk tagada jätkusuutlik ruumiline areng, luua tasakaalustatud ja kvaliteetne elukeskkond ning leevendada võimalikke negatiivseid mõjusid juba planeeringu koostamise käigus. Asjakohaste mõjude hindamine ei tohi olla pelgalt formaalne, vaid peab olema suunatud praktilistele ja kasutatavatele tulemustele. Vajadusel tuleks kaasata eksperte ja kaaluda asjakohaste meetmete rakendamist nii planeerimise kui ka KSH ehk keskkonnamõju strateegilise hindamise raames

KESKKONNAMÕJU HINDAMINE

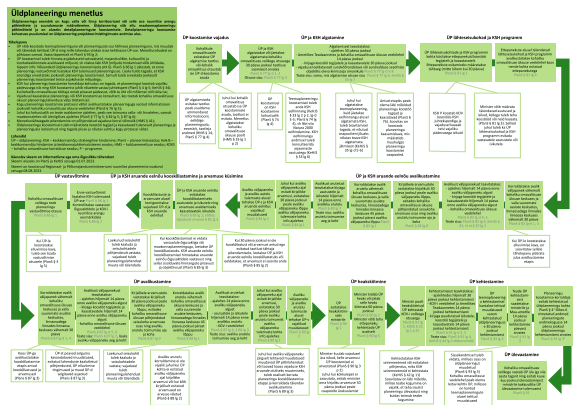
Planeerimine.ee. (n.d.). *Mõju hindamine planeerimisel*.
<https://planeerimine.ee/ruumiline-planeerimine-2/moju/>

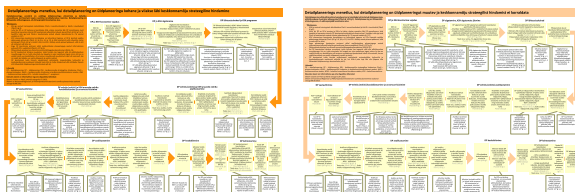
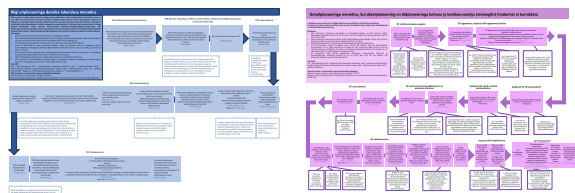
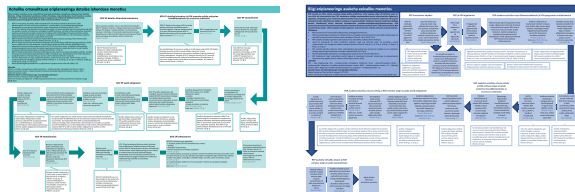
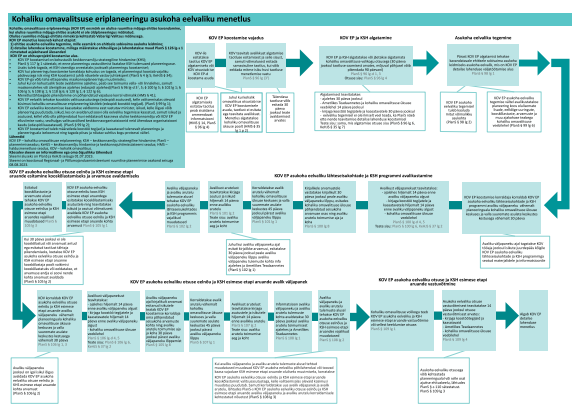
MENETLUSE SKEEMID

Planeerimine.ee. (n.d.). *Menetluse skeemid*.
<https://planeerimine.ee/juhendid-ja-uuringud/menetlused/>

ÜLDPLANEERINGU MENETLUSE SKEEM:

KOV-i ERIPLANEERINGU ASUKOHA VALIKU EELMENETLUSE SKEEM:

Lisa 1: Osapoolte kaardistamine

OSAPOLTE KAARDISTAMINE

[illegible]